

גאולה אריכתא – חוני המעגל

1. שמות פרק יב

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּקְנֹק הַכָּהֵן כָּל בְּכוֹר מֵאַרְבַּע מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרֹעָה הַיֹּשֵׁב עַל כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: וַיִּקֶּם פְּרֹעָה לַיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל מִצְרַיִם נִתְּהִי צֶעֱקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת: וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מֵתוֹךְ עַמִּי גַם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת יְקֹנֵק פְּדֵיבְרָכֶם: ... וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה צְאוּ כָּל צְבָאוֹת יְקֹנֵק מֵאַרְבַּע מִצְרַיִם:

2. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד א

אמר רבי אבא: הכל מודים, כשנגאלו ישראל ממצרים - לא נגאלו אלא בערב, שנאמר: הוציאתך ה' אלהיך ממצרים לילה, וכשיצאו - לא יצאו אלא ביום, שנאמר: ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה.

3. ספר אבודרהם תפלת ערבית

והראב"ד כי דהיינו טעמא דעבידנא גאולה אריכתא בערבית יותר משחרית משום דמחצות הלילה התחילה גאולת מצרים ונמשכה עד הבקר (ברכות ט, א) והוי אריכתא אבל גאולת הבקר תיכף הוי וכי תקינו השכיבנו כדי לשמרם מן השטן המשחית במצרים שנאמר בה שבור שטן מלפנינו וכו'

4. בית יוסף אורח חיים סימן רלו

ואע"ג דקיימא לן כרבי יוחנן דאמר שצריך לסמוך אף גאולה של ערבית לתפלה של ערבית השכיבנו לא הוי הפסק דכיון דתקיננו ליה רבנן כגאולה אריכתא דמיא כמו בשחרית שתקנו להפסיק באדני שפתי תפתח וכו'. וכתב ה"ר יונה הטעם דהשכיבנו כגאולה אריכתא דמיא מפני שכשעבר השם לנגוף את מצרים היו מפחדים ומתפללים לשם יתברך שיקיים דברו שלא יתן המשחית לבוא אל בתיהם לנגוף וכנגד אותה תפלה תקנו לומר השכיבנו הילכך מעין גאולה הוי.

5. ספר הכוזרי מאמר ג אות יא

ואם ייאשנו שטנו מזה, באמרו: התחיינה העצמות האלה, לגודל מה שנכחדנו מגוי ונשכח זכרנו, וכמה שנאמר: יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו, יחשוב באיכות יציאת מצרים ובכל מה שנאמר בכמה מעלות טובות למקום עלינו, ולא יהיה קשה בעינינו איך נשוב לקדמותנו אפילו אם לא ישאר ממנו אלא אחד, וכמו שאמר: אל תיראי תולעת יעקב, כי מה הוא הנשאר מן האדם כששב תולעת בקברו.

6. מאמרי הראי"ה

שצריכים אנחנו להיות משוקעים בפועל בבנין אומתנו באה"ק, הוא להפליג לכל דבר, לגעור בקטני-האמנה המגבילים את יד ד' דוקא ע"פ אותם הציורים הנדמים להם בזכרונם. כשם שאמר הבעש"ט ז"ל, שצריך לעבוד את ד' בכל הדרכים, כן צריך ג"כ לצפות לישועה, שהיא אחת מיסודי עבודות ד', שעליה נשאלין ביום הדין

7. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר מר: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום... גאולה מאורתא נמי הוי, אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא; ורבי יהושע בן לוי סבר: כיון דלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאולה מעלייתא.

8. תענית דף כג עמוד א

א. תנו רבנן: פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים. שלחו לחוני המעגל: התפלל וירדו גשמים! התפלל ולא ירדו גשמים. עג עוגה ועמד בתוכה, כדרך שעשה חבקוק הנביא, שנאמר על משמרתו אעמדה ואתיצבה על מצור וגו'. אמר לפניו: רבונו של עולם! בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנטפין, אמרו לו תלמידיו: רבי, ראינוך ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא להתיר שבועתך. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. ירדו בזעף, עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית. ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג. אמרו לו תלמידיו: רבי, ראינוך ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבד העולם. אמר לפניו: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה. ירדו כתיקנן, עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים. אמרו לו: רבי, כשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם. **אמר להם: כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה.** אף על פי כן, הביאו לי פר הודאה. הביאו לו פר הודאה. סמך שתי ידיו עליו, ואמר לפניו: רבונו של עולם! עמך ישראל שהוצאת ממצרים אינן יכולין לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות, כעסת עליהם - אינן יכולין לעמוד, השפעת עליהם טובה - אינן יכולין לעמוד, יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם. מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים, וזרחח החמה, ויצאו העם לשדה והביאו להם כמהין ופטריות.

שלח לו שמעון בן שטח: אלמלא חוני אתה - גוזרני עליך נידוי. שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך? אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ואומר לו: אבא, הולכני לרחצני בחמין, שטפני בצונן, תן לי אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורמונים - ונותן לו. ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. תנו רבנן: מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל: +איוב כ"ב+ ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. ותגזר אמר - אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה. ועל דרכיך נגה אור - דור שהיה אפל הארת בתפלתך, כי השפילו ותאמר גוה - דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך, ושח עיניים יושע - דור ששח בעונו הושעתו בתפלתך, ימלט אי נקי - דור שלא היה נקי מלסטו בתפלתך, ונמלט בבר כפיך - מלסטו במעשה ידיך הברורין.

ב. אמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על מקרא זה שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים. אמר: מי איכא דנייס שבעין שנין בחלמא?

ג. יומא חד הוה אזל באורתא, חזייה לההוא גברא דהוה נטע חרובא, אמר ליה: האי, עד כמה שנין טעיין? - אמר ליה: עד שבעין שנין. אמר ליה: פשיטא לך דחייית שבעין שנין? - אמר ליה: האי גברא עלמא בחרובא אשכחתי, כי היכי דשתלי לי אבהתי - שתלי נמי לבראי. יתיב, קא כריך ריפתא, אתא ליה שינתא, ניס. אהדרא ליה משוניתא, איכסי מעינא, וניס שבעין שנין. כי קם חזייה לההוא גברא דהוה קא מלקט מינייהו. אמר ליה: את הוא דשתלתיה? - אמר ליה: בר בריה אנא. אמר ליה: שמע מינה דניימי שבעין שנין. חזא לחמריה דאתיילידא ליה רמכי רמכי. אזל לביתיה, אמר להו: בריה דחוני המעגל מי קיים? - אמרו ליה: בריה ליתא, בר בריה איתא. אמר להו: אנא חוני המעגל. לא הימנוהו. אזל לבית המדרש, שמעינהו לרבנן דקאמרי: נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל, דכי הוי עייל לבית מדרשא, כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו. אמר להו: אנא ניהו, ולא הימנוהו, ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה, חלש דעתיה, בעי רחמי ומית. אמר רבא, היינו דאמרי אינשי: או חברותא או מיתותא.